

novega sodobnika (81) in Grünovo pismo Prešernu z dne 15. decembra 1844. (87), o katerem bi človek mislil, da je najmanj Tominčeva lastnina in odkritje. (Prim. mojo oceno v «Jutru».) Isto bi človek sklepal tudi o opombi III. 50 (90), kjer T. prevzema Levčeve podatke (LZ, 1881, 55 s.) brez navedbe vira.

V kolikor pa Tominec gradivo citira, dela to silno površno, često brez navedbe strani (n. pr. op. I. 5, 21—23, 29, 50, II. 19, i. dr.); včasih s površno navedbo strani (prim. gori) ali celo letnice (Čbelica IV. ni izšla 1855. (V), pač pa 1854.; glede IB 1852. (8 s.) pravilno: 1855., prim. mojo oceno v «Jutru» in Tominčev «odgovor» v «Slovincu». Ker T. Prešernove «Literarische Scherze in August Wilhelm v. Schlegel's Manier. Vom Doctor-Dichter P.» napačno citira (44), bi se dalo iz obojega sklepati, da teh epigramov sploh ne pozna iz IB, marveč samo iz Pintarjeve izdaje 1901, ki jo (82) površno citira samo z letnico 1902. z ovitka. Često citira tako, da človek ne ve, kaj je prejel od drugod in kaj je njegova lastnina.

Mesto da bi mu služile opombe samo za citiranje gradiva, razpravlja po vzgledu zastarele metode pod črto o tem, o čemer bi moral govoriti v tekstu (n. pr. op. I.: 14; II.: 8 a, 14, 18, 24, 40, 71, 82, 105, 116; III.: 5, 24), oziroma, kar bi brez škode lahko črtal (n. pr. op. I.: 10; II.: 11, 59, 76, 78, 80, 102—4; III.: 50).

Značilno je, da Tominec ne pozna krajšav za časopise, ki se jih drugače po vzgledu BL poslužujejo vsi sodobni slovenski literarni zgodovinarji.

Po vsem tem lahko rečemo, da Tominčeva «disertacija» niti glede znanstvene metode niti glede doganljivosti ni disertacija, marveč skrupcalo, ki more dati Nemcem kvečjemu napačno sliko o Prešernu in o nizkem nivoju sodobne slovenske znanosti. Kakšen namen je imel avtor z njo izven tega, da doseže doktorsko čast, človek res ne ve.

Sodbe, ki sem jo izrekla že v «Jutru», mi tudi po Tominčevem odgovoru v «Slovincu» ni treba v ničemer izpreminjati, saj je T. v njem le opozoril, da je spreten komaj v zavijanjih.

Marja Borštnikova.

SLOVENSKI JEZIK

Martin Andersen Nexö: Proletarske novele. Poslovenil Tone Krošl. Krekova knjižnica I. Ljubljana. 1930. 157 strani.

Dasi nas veseli, da smo dobili v prevodnem slovstvu novega moža, ki gleda na svet in človeka na svoj način in zna stvari, ki jih drugi niso niti opazili, oblikovati tako, kot jih more samo ustvarjajoč umetnik, vendar ne moremo in ne smemo molčati, da se nam je predstavil Nexö v tako neslovenski obliki. Prevajalec je sicer imel voljo, da bi podal novele kar v moči prijetnem in svežem prevodu, zato se mestoma lepo bero, toda ko pogledamo prevod bliže, kmalu opazimo, da ni tak, kakršnega smo upravičeni pričakovati, kajti Krošl samozavestno prezira slovensko slovnico, se ne meni dosti za jezik naših najboljših pisateljev, piše v časnikarskem jeziku in slogu. Prečesto je nemško besedilo samo preoblekel v slovenske glasove ter obdržal germanizme ali pa jih celo nanovo vnesel. Za dokaz samo nekaj najpogostejših in najznačilnejših primerov.

Ker se ne ravna po splošno sprejetem pravopisu, piše: čustvo, dobičkanošen, nek, predno, prešič, predujem, stariši, svetilka, udolbina, vsedla se je na drevo, vloviti, zanjke. Da ne upošteva nobenega pravopisa in da niti svojega nima, nam dokazujejo zelo številna omahovanja: priprost — preprost, povdarek — udarec, utis — vtis, vzrase — raste — rasel, internacionala — socialno, seboj — s seboj; zasé, za-sé, vâse, va-se, zase.

Knjižno sklanjati zna naš prevajalec precej slabo; zato piše v isti sapi: z otroci, med otroci, o otrokih in z otroki, med otroki. Dalje: z ustmi, za (med, pred) vratmi, pri njemu. — V stavku: so mu začeli krvaveti dlesni (58), so morda dlesne m. spola, morda pa je glagol v dvojini kot: pred dvemi leti (15). — Pridevnik stopnjuje opisujoče: bolj mehak, bolj pameten. Za svojilnim zaimkom mu je ušla nedoločna oblika: svoj mračen križ (151). — Pri Brezniku bi se lahko poučil, da rabimo pri osebni zaimku v edninskem tožilniku srednjega spola za predlogi prvotni **je**; torej nanje (na vprašanje, pismo, drevo) in zanje (za delo, žganje). Krošl pa piše dialektični lokalizem: **n a n j** in **z a n j**. — Ob dobro voljo spravljajo čitalca prislovi in predlogi: raje, najraje, tem potom, vplivati svoje misli motorju brezžičnim potom, usmiljen **n a p r a m** revežu. Dalje igračkanje z besedami: **r a v n o**, **b a š** in **prav**. Ker se sestavlja -krat samo z zaimki in števniki, je zloženka **n a k r a t** (141) nemogoča. Otipljivi nemčizmi so n. pr.: **s s t r a n i** tovarišev (25), **z o z i r o m** n a (9), **v s t o p i t i** v sobo (57 in 59, 145). Od zagrebških časnikarjev je pobral Krošl **p r a v o p r a v e a t o** spoštovanje (21 in 52) in ker ne ve, da se rabita vedno dve obliki skupaj, ena poleg druge, beremo: **T o s o t i p r a v e a t e** svinje! (129).

Za **vežina** vrata in **izbina** tla imamo **vežna** vrata in **izbna** tla. To, kar ni koristno, imenujemo nekoristno, Krošl pa **brezkoristno**. Z isto pravico kot piše Krošl: **b o t a** in **b o t e**, bi smel pisati Tržačan: **o n a d v a** pijesta in **vi** skačeste. — Glagolniki III. in IV. vrste so se pomešali: poželjenje in životarenje, varjenje, zvonjenje. Sta boljčila drug v drugega (= debelo gledala, zijala — 118) je prav toliko sprejemljivo kot sta kričila. — Nič se ne smemo začuditi, da piše Krošl: iz obraza jima govori **z a č u d e n o** vprašanje (151, *verblüffter Gesichtsausdruck*), **z a č u d e n** otrok, zamrznjena šipa, ona se je zavedla (*sie wieder zu sich kam* — 31), **o b s t o j a**, proč vreči, postali so bogati i. dr.

Najžalostnejša pa je sintaksa, kajti Krošlovo izražanje je prepogosto povsem nemško. Prevajalec neredko misli mnogo bolj nemški kot izvornik. Tudi na romanske stave in dialektične posebnosti kmalu naleti. Nemškemu vplivu je pripisovati svojilni rodilnik nam. svojilnega pridevnika: po prihodu **ž e n e**, hud udarec je zadel družino **V a n g**. Neslovenski je predmet v rodilniku pri trpnem glagolu: prenapolnjen veselja in trpljenja. Prav tako je napačen goli rodilnik nam. s predlogom v primerih: vse se je lesketalo zlata in okrasja (146, v zlatu, z zlatom ali od zlata . . .), kletke odmevajo petja (149). — Šved je **prelomil s svojim skrivanjem** (125) je naravnost neverjetna spaka in vsaj toliko slovenska (če že moramo rabiti ta glagol!) kot: **prelomil sem s s v o j i m s v i n č n i k o m**, nam. svoj svinčnik. — Ker posnemajo Nemci Francoze v stavi prostih prislovov, misli Krošl, da sme tudi on pisati: **š l a s t a**, **r o k o v r o k i**; **o k o v o k o** sta se borila, je bingljala **z a p r t i h o č i** z nogami i. dr.

S časi ravna Krošl zelo poljubno in na škodo logičnemu smislu. Nemške dovršene pretekle čase je nepotrebno slovenil z nedovršniki (152, 154) in predpreteklega časa skoro ne pozna, dasi ga smisel zahteva in izvornik ima (10, 147). Poleg štajerskega besednega reda (25, 85), nemške rabe osebnih zaimkov (o n 15, j a z 152) in pomanjkljivih ločil kvarijo prevod takele slovnične nerodnosti: vprašal je, **k d o d a** pride (31 in 99); najvažnejši je **g i b**, **k o o d b i j e š** (136, s katerim); zahotelo se mu je **z a u p a n j e** otrok (40); **n a t e** besede niso potrebna pojasnila (11) itd. V knjigi bi se morali izogibati številnih izrazov in rečenic nemškega izvora: Krošl pa misli nemški in piše: **z a m o r e** dvigniti, doprinaša žrtev, izgleda ima, izgledati, kregati se, polnomočen, usodepoln, na tem polju, vetrobran, cel dan, celo vrsto i. dr. **Z l a s t e n** = svoj prevaja vsak nemški

eigen. Pogosti nemščizmi so nadalje: na tem sem, da...; ne morem si kaj, da ne bi; doma biti v čem, pevec je vsakdanjost, poskrbeti z a vse potrebno, se je borila s k o z i ceste. — Često je Krošl bolj nemški kot izvornik in rabi grobe germanizme celo tam, kjer ne najdemo v originalu nič podobnega: Janez je postal tako pameten, da to u v i d i (102, begreife), p o s e d a m razum (139, habe), p o s e d a j o nekaj tisoč mark (133, haben), sneg se topi v s l e d toplote noge (20, in der Fusswärme). Takih primerov je na kupe.

Če končno navedem še nekaj nemških stavkov v slovenski obleki, bo lahko vsakdo sam presodil o ceni prevoda: enako visoko je stavil otroke s srečko (29, cenil), legel je k počitku (30), bruhnla je v jok (33, sie brach in Tränen aus = udarila je v jok), kaj naj bi še imela govoriti (18), je izmenjal nekaj kratkih besedi z ženo (32), jaz sem prejel bogat delež na tem soznanju (8), moral si je sam oskrbeti svoj delež na dobrinah (124), na tej točki mu je ugovarjala žena (90) in težko se je podvrgla smislu besed (35) vseh onih, ki se udeležujejo tekme za dobičkom (136, se pehajo, se drevijo za dobičkom).

Stanko Bunc.

Jezikovne drobtinice. — 1. O g r e j e v a l n i c a? Neki dnevnik piše dosledno o «ogrejevalnici». Da je to nemogoča, neslovenska beseda, se prav lahko dokaže. Kakor spadajo k dovršnim glagolom obujem, prečujem, napijem, počijem, umijem... nedovršniki obuvam, prečuvam, napivam, počivam, umivam..., tako se glasijo k dovršnikom oštejem, ogrejem, prispejem, prevejem nedovršniki oštevati, ogrevati, prispevati, prevevati — ne pa oštejevati, ogrejevati itd. Prostor, v katerem se ljudje o g r e v a j o, je torej brez dvoma l e o g r e v a l n i c a.

2. I z t i r i t i. Nemški neprehodni glagol verunglücken je povzročil, da se je včasih pisalo v slovenščini: «ponesrečilo je pet rudarjev» namesto pravnega povratnega «ponesrečilo se je». V zadnjem času se bere tu pa tam: «vlak je iztiril»; prav je seveda: «vlak se je iztiril» ali pa «vlak je skočil s tira». Kriva je zopet nemščina: «ist entgleist» (brez sich), ki se sklada v tem oziru s francoščino: dérailler (brez se).

3. O d s t o p i t i p r a v i c o. Zloženka odstopiti je le neprehodna (kakor pristopiti, izstopiti, vstopiti). Ker je pa nemški abtreten (poleg neprehodne rabe) tudi prehodna, n. pr. ein Recht abtreten, so začeli pri nas pisati «odstopiti komu kaj» namesto domačega «prepuustiti» (pravico i. dr.).

4. S t i m m u n g. Za ta pojem rabijo razni slovenski pisatelji vsaj pet izrazov: 1.) razpoloženost, tudi -enje, 2.) občutje (n. pr. Ozvald v «Psihologiji»), 3.) ubranost (n. pr. Bežek v «Vzgojeslovju»), 4.) štimung ali štimunga (n. pr. Šantel v «Vedi») in 5.) nastrojenje (n. pr. Kelemina v «Zvonu») ali nastroj. To je prevelika izbira. Če izključimo 4. in 5. izraz (4., ker je nemški, 5., ker je v ruščini настроитъ инструментъ isto, kar je v slovenščini «ubrati», ker je torej 5. izraz istoveten s 3., samo da je ruski), bi nam ostali prvi trije. Toda «ubranost» je pregnanten izraz = «h a r m o n i s c h e Stimmung», zato ne more biti «vox media». Moramo se torej odločiti ali za 1. ali za 2. izraz. Dr. Ozvald se je odločil za o b č u t j e, češ, da z besedo «razpoloženost» označujemo samó, ali je kdo dobre ali slabe «volje».

Usojam se pa pripomniti, da pravi dr. Ozvald («Psihologija», 1913, str. 27.), da občutimo lastnosti tvarnih predmetov, n. pr. barvo, težo, okus — ta psihološki dej spada v poglavje «S p o z n a v a n j e»; kar se pa imenuje Stimmung, je psihološko stanje s timbrom ugodja ali neugodja, spada torej pod «Č u v s t v o v a n j e». Če to upoštevamo, je morda le «razpoloženost» boljše.